

УДК 273.13(477-25) «1747»:038

Юрій Стецик, Орест Грицина

Насельники Щеплотського василіанського монастиря (1747 р.): біографічні відомості

Наведено загальний огляд досягнень сучасної української та польської історіографії у напрямках вивчення історії василіанських монастирів та біографій василіанського чернецтва. Визначено основний корпус джерел до вивчення біографічних відомостей про монахів.

Подано історичну довідку про Щеплотський василіанський монастир: час та місце двох фундацій, права та привілеї, ктиторів, джерела фінансування та їх прибутки, забудову господарського двору, функціонування школи новіціату. Визначено основи спільного укладу аскетичного життя монастирської братії, простежено динаміку змін. З'ясовано причини ліквідації обителі та подальша доля її майна. Проаналізовано просопографічні характеристики чернецтва на підставі реконструйованих біографій: територіальне та соціальне походження, вікові межі набуття чернечого статусу, час перебування в чині та монастирі, загальна тривалість життя, освітній рівень та монастирські обов'язки.

Ключові слова: кандидат, новик, брат, профес, ієромонах

Yuriy Stetsyk, Orest Grycyna

Monks of the Basilian monastery in Shcheploty (1747): biographical information

The general overview of the achievements of modern Ukrainian and Polish historiographies in the areas of study of the history of the Basilian monasteries and biographies of Basilian monks is given. The main body of sources for studying biographical information about the monks is defined.

The historical information about Shcheploty Basilian monastery is presented: the time and place of the two foundations, rights and privileges, ktitors, the sources of financial profits, the development of household yard, the functioning of the school novitiate. The common ascetic way of life of monks and dynamics of changes are defined. Causes of liquidation of the monastery and the fate of its property are identified. The prosopography characteristics of monks – the territorial and social origin, the age limits of admission to the monkhood, the time of residence in the order and monastery, the total duration of life, the educational level and monastic duties – are analyzed on the basis of the reconstructed biographies.

Keywords: candidate, novice, brother, profes, hieromonk

В сучасній українській церковній історіографії основний акцент робиться на вивчення інституційного розвитку монастирів, в той час як поза увагою дослідників перебуває постать самого монаха, а зокрема, вивчення його особистісних характеристик: соціальне і територіальне походження, освітній рівень та вікові етапи аскетичного життя. Такий

підхід, очевидно, зумовлений наявністю досить фрагментарних спеціальних джерел, які в більшості випадків не дають можливості досліднику відповісти на ряд запитань.

Розглядувана нами тема дослідження не була об'єктом спеціального вивчення у церковній історіографії. Натомість віднаходимо студії з інституційного розвитку василіанських монастирів Перемишльської єпархії [1]. Тільки поодинокі праці присвячені вивченню чернецтва – як певного духовного прошарку суспільства ранньомодерної доби, однак пов'язані з іншими теренами України [2]. В сучасній польській церковній історіографії спостерігається тенденція розвитку просопографічних досліджень чернецтва середньовічного та нового періодів історії Речі Посполитої [3]. Відповідно адаптація новітніх європейських наукових методологій у сучасній українській церковній історіографії дозволить з іншої точки зору розглянути історію Церкви та монастирів Київської унійної митрополії.

При написанні статті ставимо собі за мету реконструювати підставові біографічні відомості про насельників Щеплотського монастиря за окремо взятий 1747 р., коли проводилася візитація обителі комісією, яка делегована протоігуменом Святопокровської провінції з метою визначення чисельності монахів та стилю їх аскетичного життя. За основу вивчення біографій взято витяги з акту про розслідування поведінки чернецтва, укладеного під час проведення візитації Щеплотського монастиря від 17.09.1747 р. [4, с. 180–183]. Ці неповні відомості доповнюємо інформацією із каталогів чернецтва згаданої провінції за 1754, 1772–1780 рр. [5, с. 102–124, 155–176], некрологів Василіанського Чину другої половини XVIII ст. [6], «Алфавітного каталогу отців та братів польської Святопокровської провінції ЧСВВ» (1766 р.), пом'яника та хроніки Щеплотського монастиря (XVII–XVIII ст.) [7], звіту про персональні дані ченців Щеплотського монастиря, укладеного настоятелем у 1783 р. для перемишльського єпископа [8, с. 283–286].

Розглянемо передусім підставові історичні відомості про згадану чернечу обитель. Василіанський монастир в с. Щеплотах (16 км. від м. Яворова) був помітним осередком релігійного життя в Перемишльській єпархії впродовж XVII–XVIII ст., посідаючи після Лаврова та Добромилля провідну роль у духовному формуванні нового, поунійного покоління чернецтва. В історії заснування монастиря можна виокремити

4. Чернечі спільноти

дві фундації. Перша фундація пов'язана із 1621 р., коли дев'ятеро братів із роду Літинських, котрі були власниками с. Грушова (сучасний Яворівський район) були фундаторами чернечої обителі у грушівському лісі в місцевості, званій Бір, що над р. Чернявкою. Друга фундація монастиря була зумовлена, очевидно, віддаленістю обителі від поселення та важкими умовами праці, що надавало монастирю більш скитського характеру. Так, у 1626 р. п. Адам Літинський, власник с. Грушова, записав для монастиря присілок Щеплоти, що й привело до переселення ченців в іншу місцевість. Ця фундація передбачала надання лану ґрунту, пасовища, ділянки лісу, ставка із млином та права вільного вирубу в лісах і вільного промислу рибальства на річках Чернявці та Годвіні. Із плином часу земельні посілості монастиря збільшувалися. Протягом XVII–XVIII ст. власники ґрунтів не тільки в селах Грушові та Щеплотах, але й Завадові, Дрогомишлі, Клониці, Порубах жертвували частину своїх земельних наділів (лан, нива) для потреб монастиря. Серед визначних ктиторів монастиря можна виокремити роди, які із покоління в покоління підтримували функціонування обителі: Літинських, Гулевичів, Вишетравків, Устрицьких, Яворських, Крушельницьких.

Одним із джерел функціонування монастиря були прибутки із фільварків в Щеплотах, Порубах та Борі (присілку Грушова). Володіння фільварків складалися із орних полів, пасовищ, сіножатей та лісів. На території володінь монастиря розташовувалися три озера, ставок із млином та протікали дві річки – Чернявка та Годвіна, що сприяло розвитку рибальства. Середньорічний дохід від продажу риби становив 25 зл., а прибуток від млину – 50 зл. У фільварку знаходилися дві пасіки із 50-ма вуликами. Надходження від щорічного продажу меду складало 24 зл. Певний прибуток, у 1000 зл. щорічно обитель отримувала від продажу букового лісу із Поруб. Монастирські землеволодіння посідали 9 підсадків, сплачуючи грошовий чинш у розмірі 330 зл. 16 гр. Ченці також провадили торгівлю фруктами та овочами, що становило щорічне надходження у 40 зл. На господарському дворі знаходилася броварня для пивоваріння, кузня, конюшня, возівня, корівник. Перед брамою до монастиря розміщувалася цегельня. Завдяки її виробництву вдалося у 1772 р. побудувати новий кам'яний (цегляний) храм. Таким чином, сумарний прибуток монастирських фільварків складав 699 зл. 55 гр. На 1754 р. обитель володіла капіталом (фундації, землі, фільварки) на

суму 12 000 зл., який разом із пожертвуваннями на церковні треби був достатнім для утримання 8 ченців.

Протягом 1739–1784 рр. чисельність монастирської братії коливалася від 7 до 17 осіб. Щодо якісного складу обителі, то в цей час тут проживали – отці (5–10 осіб), брати (2–4 осіб).

Відповідно до постанов Перемишльського синоду (1693 р.), щодо організації управління монастирями, зазначалося про заснування новіціатів у Добромилі, Лаврові та Щеплотах. Впродовж XVIII ст. діяльність новіціату в Щеплотах була нестабільна, оскільки виконував допоміжну роль у випадках переповненості у Добромилі та Лаврові. Тут новіціат пройшли ченці, яких пізніше зустрічаємо посеред ієромонахів обителі: о. Таціан Завадовський (новик у 1732–1734 рр.), о. Македоній Тарнавський (новик у Добромилі 1757 р., а із 1756 р. в Щеплотах). Також майже кожного року в складі чернечої спільноти фіксуються по декілька послушників (1–2 осіб), бр. Гервасій Тарнавський (1772 р.), бр. Іван Кущинський (1776 р.), бр. Адам Юзефович та Андроній Бориславський (1784 р.). Згодом у Щеплотах започатковано студії для чернецтва з моральної теології (1770–1782) та риторики (1783–1784). Тут духовне формування проходили щороку 3–4 ченці, віком від 26 до 64 років, які поряд із навчанням виконували обов'язки скарбника, піддиякона та диякона.

В монастирській хроніці віднаходимо чимало заміток про те, що ченці були ревнителами кіновіяльного (спільного) укладу аскетичного життя Св. Василя Великого. Однак падіння морального рівня монахів, наприкінці XVIII ст., змушувало протоігуменів Провінції вдаватися до неодноразових роз'яснень положень конституції ЧСВВ та внесення до неї доповнень і уточнень рішеннями провінційних та генеральних капітул. Так, у 1785 р. о. Віктор Старожинський, протоігумен Провінції Св. Спасителя акцентує особливу увагу на дотриманні монаших обітів: чистоти (шляхом заховання клявзури в монастирях), убогості не тільки в дусі, але й у матеріальних речах (ніхто не повинен мати приватних речей та наслідувати світські манери, приміром носіння годинника із висячим ланцюжком), послуху (монах не може суперечити вказівкам старших в обителі, незалежно від його статусу в Чині, а повинен ревно виконувати доручені йому обов'язки). Особлива увага зверталася і на наведення дисципліни в обителях: самовільне листування та особливо огріхи зловживання спиртними напінками. Для викорінення цього зла

пропонувалася практика накладення різних покут, а також зобов'язано кожного ченця щорічно, відповідно до Уставу духовних свячень, відбувати 18–денні реколекції, незважаючи на будь-які поважні перешкоди. З цією ж метою запроваджувався день обнови духу для відновлення обітів, який встановлювався на перший день січня на честь пам'яті про Св. Василя Великого.

У 1787 р. видано цісарський декрет про скасування 42 монастирів, до числа яких потрапила Щеплотська обитель. Протягом 1788 р. розпродано все монастирське майно та ґрунти за 18320 флоринів 27 крейцерів. Монастирська церква була передана у відання Щеплотської парафії, а ченців переселено до інших монастирів [1, с. 231–239].

Розглянемо докладніше просопографічні характеристики насельників монастиря за 1747 р. на підставі реконструйованих біографій чернецтва, які подаємо у додатках до статті. Визначимо передусім територіальне та соціальне походження ченців, які мешкали у Щеплотському монастирі. Більшість із них (13 із 14 осіб) походили із Руського воєводства (12 із Перемишльської та 1 із Львівської землі) та тільки один представник із Подільського воєводства. Отже, основну базу рекрутації до чернецтва становили вихідці із місцевого регіону (Перемишльської землі). За соціальною приналежністю домінували представники із дрібношляхетських родів Перемишльської землі (7 ченців – Підгородецький-Дорошевич, Завадовський, Котовський, Негребецький, Паславський, Соколовський, Щигельський), не відставали від них селяни (6 осіб) і була незначна кількість із міщанства (1 особа). Серед місць народжень переважали сільські місцевості (13 із 14 осіб).

Більшість майбутніх кандидатів у ченці (8 із 14 осіб) розпочинали свій духовний вишкіл у Щеплотах, оскільки до 1739 р. в цьому монастирі функціонувала школа новіціату. Інші проходили чернечі випробовування у Добромилі (2 особи) та по одному кандидату в Черниляві, Лаврові, Деревянах, Уневі. Також до 1739 р. була поширена практика, де кандидат вступав до монастиря, там і складав чернечі обіти професа та продовжував проживати в цій обителі все своє чернече життя. Відповідно всі, хто прийшов до Щеплотської обителі, проходили тут аскетичні випробовування, складали обіти професа та мешкали при цій обителі впродовж 10–35 років (9 ченців). І тільки п'ять монахів прибули до монастиря після 1739 р. і відповідно перебували в ньому нетривалий

час від 1 до 3 років. Адже із утворенням Святопокровської провінції дедалі частіше практикувалося переміщувати ченців по різних обителях провінції принаймні через кожних 4 роки, щоб насельники не звикали до постійного місця проживання, а натомість відчували себе скитальцями у тимчасовому земному житті.

До часу вступу до чернецтва, ще у світському житті, кандидати здобували початкову (риторика, поетика), а іноді (один випадок) філософську освіту. Навчалися в основному по єзуїтських колегіумах у Ярославі та Львові. Проте збереглося мало відомостей, які б розповідали про освітній рівень чернецтва, здобутий ними до 1739 р. В більшості випадків візитатор обмежувався поданням короткої інформації про вміння монаха читати та писати руською і польською мовами, а натомість не згадує про володіння латинською мовою. І тільки в біографіях молодих кандидатів, що вступили до чернецтва після 1739 р., віднаходимо відомості про проходження чернечих студій із риторики, філософії та теології, які функціонували на теренах провінції впродовж другої половини XVIII ст.

Вікові межі вступу до чернецтва коливалися від 16 до 45 років. Проте найбільший пласт становили кандидати у віці 20–28 років (9 кандидатів), а інші вікові групи представлені значно меншою кількістю: 16–18 років – 2 кандидати, 30 років – 1 кандидат, 40–45 років – 2 кандидати. Серед насельників обителі станом на 1747 р. переважали досвідчені ієромонахи в аскетичному укладі життя, які перебували у Василіанському Чині від 20 до 40 років – 6 осіб, понад 40 років – 2 особи, від 10 до 20 років – 3 особи та від 5 до 7 років – 3 особи. Після 1739 р. у Щеплотській обителі закрито школу новіціату, яка продовжувала діяти у Добромилі та Почаєві. Відповідно серед насельників монастиря вже не зустрічаємо ані кандидатів, ані новиків, а тільки братів-професів (4 особи) та отців-ієромонахів (11 осіб). Нам же вдалося відтворити біографії тільки 14 монахів.

Враховуючи загальний вік насельників обителі станом на 1747 р., зауважимо, що однаковою чисельністю було представлено молоде (до 40 років – 6 осіб) та старше (50–60 років – 6 осіб) покоління чернецтва. І не значну кількість становили ченці-емерити (70–80 років – 2 особи). Серед монахів переважала смертність у віці 73–83 років (4 особи) та зустрічається поодинокий випадок смерті ченця до 60 років. Також серед насельників віднаходимо одиничні випадки наявності недоліків

у фізичному здоров'ї, наприклад вади зору, які не створювали суттєвих труднощів у провадженні духовної праці.

Монахи, що отримали ієрейські свячення, відповідно до яких зобов'язані були займатися душпастирською (проповідник, сповідник, місіонер, ризник, хорист, капелан жіночого монастиря) та адміністративною (ігумен, вікарій, прокуратор) працею. Натомість брати-професи були задіяні до ведення монастирського господарства (швець, пасічник, економ) [4, с. 180–183].

Таким чином, на підставі узагальнених підставових біографічних відомостей насельників Щеплотського монастиря за 1747 р. можемо укласти загальну просопографічну характеристику василіанського чернецтва за наступними критеріями: територіальне і соціальне походження, вікові показники (час вступу до чернецтва, складення обітів професа, тривалість перебування в Чині та монастирі, загальна тривалість життя), освітній рівень та регламентація монастирських обов'язків.

Додаток I

БІОГРАФІЇ ЧЕНЦІВ, ЯКІ ПРОЖИВАЛИ У ЩЕПЛОТСЬКОМУ МОНАСТИРІ СТАНОМ НА 1747 Р.

Бононський Веніамин

Народився 1672 р. у с. Бонів біля Яворова Перемишльської єпархії. Вступив до чернецтва 1700 р. Склав монаші обіти професа 1701 р. у Щеплотському монастирі. Отримав ієрейські свячення 1709 р. Проживав у згаданій обителі 26 років [9, с. 202]. Відповідно до свідчень ігумена монастиря відзначався недоліком у надмірному споживанні «трунких напків» та мав фізичні вади зору, будучи сліпим на ліве око [4, с. 182]. Після проголошення про утворення Святопокровської провінції на Львівській капітулі (1739 р.) виконував обов'язки по різних монастирях цієї провінції. Помер у 1755 р. [9, с. 202].

Галеневич Іов

Народився 1690 р. біля Мостиська у Перемишльській землі. Вступив до чернецтва 1713 р. Склав монаші обіти професа 1714 р. у Щеплотському монастирі. Отримав ієрейські свячення 1728 р. Мандрував по різних

монастирях і тільки із 1747 р. осів у Щеплотській обителі. Проте, за характеристикою ігумена згаданої обителі був «великим ледацюгою». Час та місце смерті не встановлені [4, с. 182].

Дорошевич Йона

Народився 1682 р. у с. Семерики біля Яворова у Перемишльській єпархії. Вступив до чернецтва 1727 р. Склав монаші обіти професа 1728 р. Виконував обов'язки брата у Щеплотському монастирі. Помер у 1755 р. [10, с. 627]. Відзначався добрими задатками до ведення монастирського господарства, особливо щодо догляду за пасікою. Проживав у Порубах, що належали до згаданої обителі. Був добрим монахом [4, с. 181].

Завадовський Тихон

Світське ім'я – Тимотей. Батьки – Стефан та Анна. Народився 1712 р. у с. Завадів Перемишльської єпархії. Перед утворенням Святопокровської провінції вступив у 1734 р. до чернецтва та склав чернечі обіти професа у Щеплотському монастирі. Виконував різні послушання. У 1740 р. отримав ієрейські свячення із рук перемишльського владыки Ієроніма Устрицького. У Щеплотському монастирі проживав 12 років, будучи економом та прокуратором обителі. Також проживав у Домашові та Крехові. 1746 р. – економ, а у 1747 р. – прокуратор Щеплотського монастиря. Дотримувався обіту убогості. Навчався «руською» мовою. Після цього відправлений до Черниляви, будучи вікарієм обителі. Фіксується у Чернилявському монастирі із 1750 р. Згодом повернувся до Щеплот, звідкіля у 1772 р. переїхав до Добрянського монастиря. 1773–1774 рр. – місіонер, 1775 – 1776 рр. – прокуратор монастиря у Добрянах, 1778–1779 рр. – ризник, хорист та місіонер монастиря у Домашові. Час та місце смерті не встановлені [8, с. 91].

Комаровський Амвросій

Народився 1701 р. на теренах Перемишльської єпархії. Вступив до чернецтва 1728 р. Склав чернечі обіти професа 1729 р. в Щеплотах. Отримав ієрейські свячення у 1737 р. із рук перемишльського владыки Ієроніма Устрицького. На 1747 р. проживав у Борі, чернечій резиденції, що належала до Щеплотського монастиря. Був добрим ієромонахом.

Все своє чернече життя провів у Щеплотському монастирі, де й помер 03.05.1763 р. [8, с. 109].

Котовський Йоанікій

Світське ім'я – Іван. Батьки – Роман та Катерина. Народився у березні 1722 р. в селі Старий Яжів Яворівського староства. Хорист та послушник. Навчився читати та писати «руською» мовою. Вступив 08.01.1742 р. до чернецтва в Чернилявському монастирі, де після року випробовувань у новіціаті 1743 р. склав чернечі обіти професа та виконував обов'язки економа. У січні 1745 р. скерований до Щеплот, де був економом. Настоятель Щеплотського монастиря характеризував брата Йоанікія як здібного і доброго монаха, проте відзначав недолік, що іноді зловживав «трунками напінками». Із липня 1746 р. – послушник в Крилосі, січень 1753 р. – резидент в Угорниках, серпень 1759 р. – економ у Добрянах, січень 1761 р. – резидент у Краснопущі, Підгірцях, серпень 1764 р. – повернувся до Краснопущі. 04.09.1765 р. згадується серед чернечої братії у Щеплотах, а 02.07.1766 р. – як економ у Святоспаському монастирі. У 1772 р. відправлений до Луки, звідкіля згодом відбув до Топільниці. 1773–1774 рр. – послушник Топільницького монастиря. 1775–1776 рр. – послушник Святоспаського монастиря. 29.07.1776 р. повернувся до Луки, де впродовж 1777–1779 рр. виконував обов'язки послушника. Із 1785 р. – в Угорниках, а із 10.02.1787 р. – у Більчому. Помер 16.08.1800 р. як брат-послушник [8, с. 117].

Негребецький Езикиїл

Народився 1687 р. у с. Негребка біля Перемишля. Вступив до чернецтва 1706 р. Склав монаші обіти професа 1707 р. у Щеплотському монастирі, де проживав 12 років. Отримав ієрейські свячення 1717 р. Вивчав «руську» мову. Доглядав за порядком у захристії монастирського храму. Помер у 1759 р. [4, С. 183].

Паславський Митрофан

Світське ім'я – Михайло. Батьки – Іван та Анна. Народився у жовтні 1710 р. в с. Риботичі Перемишльської землі. Закінчив клас риторики. Був русином та навчився писати польською мовою. Вступив 14.06.1740 р. до чернецтва в Добромилі. Після року випробовувань у

новіціаті 02.06.1741 р. склав чернечі обіти професа. В липні цього ж року отримав ієрейські свячення у Валяві із рук перемишльського владыки Ієроніма Устрицького. Відправлений до с. Журавина, будучи впродовж трьох років прокуратором монастирського фільварку, що належав до Добромильської обителі. 22.07.1743 р. відправлений до Щеплотського монастиря, будучи ігуменом в цій обителі впродовж 18 років [8, с. 165]. На цій посаді зіткнувся із труднощами щодо викорінення п'янства серед насельників обителі. У повідомленнях монахів 1747 р. згаданій обителі характеризувався як добрий керівник монастирського майна та дбайливий батько у духовному зростанні чернецтва. Дбав про порядок в обителі та старанно виконував свої обов'язки, докладаючи усіх зусиль. Знаходився у приязних відносинах із монастирською братією, подаючи своєю поведінкою добрий приклад для наслідування. А втім, вікарій обителі не допомагав настоятелю, оскільки «лінивий» до ведення господарства. Ігумен був досить здібним керівником, у порівнянні зі своїми попередниками, оскільки до всіх був добрим та чуйним. Деякі насельники скаржилися на ігумена, що він не видавав вчасно кожухів та чобіт для ченців на зимову пору року [4, с. 183]. У травні 1760 р. скерований до Чернилявського монастиря, де був ігуменом до 14 травня 1767 р. Помер 18.05.1768 р. у Щеплотах [8, с. 165].

Подлушевич Езикійл

Народився 1688 р. у Львові. Вступив до чернецтва 1728 р. Склав монаші обіти професа 1729 р. в Унівській Лаврі. Отримав 1735 р. ієрейські свячення. 1747 р. призначений ієромонахом Щеплотського монастиря. За свідченнями настоятеля згаданій обителі, відзначався негативними проявами у надмірному споживанні «трунких напйтків». Помер 1755 р. [4, с. 183].

Соколовський Євстрат

Світське ім'я – Євстахій. Батьки – Григорій та Катерина. Народився у липні 1718 р. в Подільському воєводстві. Вступив до чернечого стану 18.04.1740 р. у Добромилі. Після проходження року новіціату 21.05.1741 р. склав обіти професа. У 1746–1748 рр. був ієромонахом Щеплотського монастиря. Час та місце смерті не встановлені [8, с. 201].

Спасецький Теофіл

Народився приблизно у 1705 р. в с. Нагачів Перемишльської землі. Вступив до чернецтва 1727 р. Склав монаші обіти професа у Щеплотському монастирі та продовжував проживати в цій обителі. Виконував обов'язки брата та доглядав за монастирським господарством. Відповідно до свідчення настоятеля згаданої обителі мав схильність привласнювати собі спільні монастирські речі та ховати у своїй келії. Час та місце смерті не встановлені [4, с. 181].

Тимчинський Йосиф

Світське ім'я – Йоан. Син Стефана та Анни. Народився у червні 1711 р. у с. Дерев'яни Буського повіту. Вступив до чернецтва та одразу ж склав монаші обіти професа 29.08.1732 р. у Дерев'янському монастирі. Призначений спочатку економом, а пізніше прокуратором у цьому ж монастирі. 20.05.1741 р. отримав ієрейські свячення із рук холмського владика Феліціяна Володковича. Впродовж наступних трьох років виконував обов'язки ієромонаха при цій же обителі. У лютому 1744 р. відправлений до Щеплот для виконання обов'язків прокуратора. 20.05.1767 р. переїхав до Добрян, де призначений прокуратором. Через півтора року відправлений до Сатанівського монастиря. Час та місце смерті не встановлені [10, с. 654].

Черніховський Спиридон

Народився 1707 р. у с. Колодниця Перемишльської єпархії. Вступив до чернецтва 1724 р. Склав монаші обіти професа 1725 р. у Щеплотському монастирі. Виконував обов'язки брата. Володів навичками промислу шевства. Настоятель характеризував його як доброго монаха, який, однак, мав один недолік, що любив привласнювати монастирське майно, включно до білизни. Час та місце смерті не встановлені [4, с. 180].

Щигельський Амвросій

Світське ім'я – Антоній. Батьки – Микола та Ядвіга. Народився у травні 1706 р. в с. Прухник Перемишльської землі. Закінчив філософські студії у Львівській школі отців-єзуїтів. Вступив до чернецтва 12.03.1729 р. у Лаврівському монастирі. Після року випробовування у новіціаті 30.07.1730 р. склав чернечі обіти професа і отримав

дияконівські та ієрейські свячення із рук перемишльського владики Ієроніма Устрицького. Із квітня 1731 р. виконував обов'язки пресвітера при Перемишльській катедрі. Через три роки відправлений 10.08.1734 р. до Лаврівського монастиря, виконуючи протягом п'яти років обов'язки проповідника та сповідника. В цьому ж році виступає у Перемишльському гродському суді як прокуратор Лаврівського монастиря. У березні 1739 р. призначений ігуменом Ямницького монастиря. Впродовж серпня 1740 р. – січня 1741 р. проживав у Лаврівському монастирі. Після цього направлений до Перемишля, а згодом у вересні 1741 р. до Львівського монастиря Св. Юрія для проповідування та сповідання прочан. Із травня 1742 р. був проповідником Луцького Хрестовоздвиженського монастиря. У липні 1743 р. проповідував у Мильцівському монастирі. У серпні 1745 р. сповідник у Черниляві. Із вересня 1746 р. сповідник у Щеплотах, де, за свідченнями місцевого настоятеля, займався варінням лікарств у келії без відповідного дозволу. В травні 1747 р. сповідник Лаврівської обителі, а вже у лютому 1748 р. із цими ж обов'язками перебував у Святоспаському монастирі. У вересні 1749 р. повернувся до Лаврова, звідки через рік (1750 р.) скерований до Віцина. В 1751 р. призначений ігуменом Золочівського монастиря. Із лютого 1752 ігумен Турівського монастиря, а вже у вересні 1753 р. відправлений до Зимнівської обителі, де виконував обов'язки сповідника та пароха. Із липня 1754 р. був проповідником та сповідником Терехівського монастиря. В квітні 1756 р. ігумен монастиря у Соколіці. Із липня 1757 р. проповідник Чортківського монастиря, а із вересня цього ж року сповідник Сатанівського монастиря. Із вересня 1758 р. відправлений у Колодажне. У вересні 1759 р. скерований до Тригір'я для виконання обов'язків капелана до отців кармелітів із Бердичева. У травні 1765 р. перебував у Щеплотському монастирі для виконування обов'язків сповідника. Через рік направлений до Черниляви, а згодом до Львівського монастиря Св. Онуфрія. Після цього впродовж 1773–1774 рр. був вікарієм монастиря у Бесідах. Згодом у 1775–1776 рр. призначений капеланом Смільницького жіночого монастиря. Через рік прибув до Лаврова, будучи проповідником, а згодом направлений до Топільницького монастиря, де проживав протягом двох років та шести місяців, виконуючи обов'язки прокуратора. Після цього

4. Чернечі спільноти

скерований до Дрогобицького монастиря, звідки відправлений до ДЕРЕЖИЦЬКОЇ РЕЗИДЕНЦІЇ для душпастирської праці, де пробув два роки та 8 місяців протягом 1778–1779 рр. 01.08.1781 р. переїхав до Лаврова, де виконував обов'язки сповідника. Помер 07.07.1786 р. у Лаврові [8, с. 254].

1. Стецик Ю. Василіанські монастирі Перемишльської єпархії (кінець XVII–XVIII ст.) : монографія / Ю. Стецик. – 2-е вид. — Жовква : Місіонер, 2015. — 388 с.
2. Яременко М. Київське чернецтво XVIII ст. / М. Яременко. — К. : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2007. — 304 с.
3. Lorens B. Bazylianie prowincji koronnej w latach 1743–1780 / B. Lorens. — Rzeszów : Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2014. — 560 s.
4. Візитації василіанських монастирів Перемишльської єпархії 1747–1767 років / упоряд. Юрій Стецик. — Жовква : Місіонер, 2016. — 232 с.
5. Ваврик М. (ЧСВВ). Нарис розвитку і стану Василіанського Чину XVII–X ст. : географічно-статистична розвідка / Ваврик М. (ЧСВВ) // Записки ЧСВВ. — Секція I : Праці, т. 10. — Рим : В-во отців-василіян, 1979. — 218 с. — Серія II.
6. Лось В. Catalogus partum et fratrum defunctorum Чину св. Василя Великого у фондах інституту рукописів НБУВ (середина XVIII — початок XIX ст.) / В. Лось, Н. Сінкевич // Генеалогічні записки. — Львів, 2014. — Вип. 12 (нової серії 6). — С. 77–101.
7. Львівська національна наукова бібліотека України ім. В. Стефаніка, відділ рукописів (далі – ЛННБУ ВР). — Ф. 3, спр. 386, 435, 436, 608, 614.
8. Стецик Ю. Василіанське чернецтво Перемишльської єпархії (друга половина XVIII ст.) : словник біограф / Ю. Стецик. — Жовква : Місіонер, 2015. — 312 с.
9. ЛННБУ ВР. — Ф. 3, спр. 614. — Арк. 1–376.
10. ЛННБУ ВР. — Ф. 3, спр. 435. — Арк. 377–784.

УДК 930.25:[2-285.4:027.7(477.83-25)(083.82)«1772»]

Назарій Лоштин

Полемічна література в бібліотеці кармелітів у Дрогобичі (за рукописним інвентарем бібліотеки 1772 р.)

Досліджено тематичний склад бібліотеки монастиря ченців ордену кармелітів взятих у Дрогобичі. Монастир існував з 1697 р. по 1789 р. За цей час було зібрано бібліотеку, до складу якої входило 735 книг із біблеїстики, теології, світського та канонічного права, історії тощо. Зроблено акцент на групі книг з полемічної (контрверсійної) теології та контрреформаційної літератури. Здійснено аналіз авторського складу та проведено класифікацію авторів книг відповідно до соціальної та національної приналежності. Також ідентифіковано книги, що вписані до інвентаря, охарактеризовано їхнє тематичне наповнення відповідно до проблематики, що у них розглядається. Аналіз здійснено на основі рукописного інвентаря з фондів Наукової бібліотеки Львівського національного університету імені Івана Франка. Інвентар укладено у 1766 р., а згодом зредаговано у 1772 р.

Ключові слова: полемічна теологія, контрреформація, кармеліти, бібліотека, інвентар, Дрогобич

Nazariy Loshtyn

Controversial theology in the Carmelite library in Drohobych (based on handwritten inventory of library of 1772)

Thematic structure of the Carmelite Monks library in Drohobych is analyzed in the article. Monastery existed from 1697 to 1789. During this period a library was created which included 735 books on Biblical studies, theology, cannon and secular law, history and others. Precise attention is paid to books dedicated to the controversial theology and Counter-Reformational literature. Authors of the books are identified. Classification of the authors according to social and national background is provided. Books enlisted to the inventory are also classified due to their thematic composition and the issues discussed. Analysis is fulfilled on the basis of handwritten inventory from the Scientific Library of Lviv Ivan Franko National University. Inventory was composed in 1766 and edited in 1772.

Keywords: controversial theology, Counter-Reformation, Carmelites Monks, library, inventory, Drohobych

Контрверсійна, або ж полемічна, теологія є одним із видів богослов'я, що окреслює ставлення католицької Церкви до некатолицької теології або ж католицької неортодоксальної [1, с. 31]. Свого найвищого розвитку вона сягнула в епоху Реформації та Контрреформації (Католицької Реформи). В цей час вона виокремилась в окрему галузь богослов'я, а